

**Методичні рекомендації до виконання контрольних
робіт (для студентів ІЗДН)**

1. Вибір теми контрольної роботи і складання плану її підготовки

Як вже зазначалося, студент обирає тему контрольної роботи самостійно або за допомогою викладача, користуючись переліком тем контрольних робіт та бібліографічним довідником, що знаходяться на кафедрі економічної теорії. Потім студент розшукує матеріал своєї контрольної в базовому підручнику з політекономії. Ознайомившись з ним, він складає два-три варіанти плану. В цій роботі йому можуть допомогти зразки планів контрольної роботи № 1, що наводяться у цих методичних рекомендаціях. Після більш детального вивчення навчальної та економічної літератури цей план обов'язково буде удосконалюватися, коригуватися, доповнюватися новими фактами. Викладач, переглядаючи план контрольної роботи, може зробити попередні висновки стосовно актуальності розглядуваних питань, аналізуючи список використаної літератури, побачити повноту охоплення студентом джерел із заданої теми.

Остаточний план бажано узгоджувати з викладачем. Він порадить, як уникнути обтяжування роботи другорядними питаннями. Тому доцільно план скласти із коротенької передмови, трьох вузлових питань та висновків.

У вступі треба підкреслити значення обраної теми у навчальному курсі політекономії. Особливу увагу слід приділити актуальності й практичному використанню висвітлюваних наукових питань, теми в Україні. Важливо також відзначити слушність розробки теми у вітчизняній економічній літературі, звернути увагу на дискусійні питання, сформулювати цій контрольній роботі, додати пояснення щодо логічної послідовності розкриваних вузлових питань теми.

У передмові перелічують найважливіші джерела законодавчого й урядового рівнів. Наприклад, Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р., Закони України, затверджені Верховною Радою України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали, що характеризують сучасний стан економіки нашої держави.

При підготовці контрольної роботи студенту треба пам'ятати, що викладачі не чекають від нього формулювання нових політекономічних положень. Найголовніше для нього – показати у своїй письмовій роботі вміння користуватися найсучасніми науковими, навчальними та періодичними виданнями, в яких містяться матеріали стосовно його теми. Важливо вміння співставляти різні точки зору на одні й ті ж економічні процеси та явища, що висловлюють різні за поглядами вчені. Важливо вміння сформулювати свою позицію щодо вивчених питань теми контрольної роботи. Ось у чому полягає головне завдання для студента-заочника, який вивчає курс політичної економії, готує контрольну роботу № 1 і після її захисту одержує залік, а виконавши у наступному семестрі контрольну роботу № 2, тобто з другої частини курсу політекономії, складає іспит.

2. Зразки планів окремих тем контрольної роботи № 1 з політекономії та методичні рекомендації щодо висвітлення ключових питань

Тема 1. Предмет і функції політекономії

1. Місце економіки у функціонуванні сучасного суспільства.
2. Характеристика сутності економічних законів.
3. Функціональна роль політекономії у розвитку людського суспільства.

У темі визначається предмет дисципліни як вивчення виробничих відносин і їх взаємодії з продуктивними силами та організацією управління господарства ... чинників суспільного багатства. Аналізуючи функції економічної теорії, доцільно підкреслити наявність методологічної, практичної та виховної функцій. Треба звернути увагу на виховання економічною теорією підприємливості, кмітливості й відповідальності. Особливого значення сьогодні набуває поняття "економічного патріотизму", тобто

всесвітньої підтримки громадянами вітчизняного товаровиробника на всіх рівнях суспільного відтворення.

Тема 2. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

1. Використання політекономією загальнонаукових методів дослідження.
2. Основні спеціальні методи економічної теорії.
3. Сутність методу дослідження логічного та історичного підходів у вивчення економічних процесів.

Категорія "метод" характеризує спосіб дослідження, або дослідно з гретьської мови – "шлях до чого-небудь". Серед загальнонаукових методів необхідно звернути увагу на структурно-функціональний метод і математичні методи дослідження економічних явищ і процесів. Серед спеціальних методів зосередитися на поясненні наукової абстракції, аналізу і синтезу, послідній логічного й історичного підходів, а також на можливостях проведення в окремих випадках соціально-економічного експерименту. Не слід залишати поза увагою характеристики статистичних методів дослідження економічних явищ і процесів. Вони набувають все більшого значення у практиці прийняття економічних рішень.

Тема 3. Процес суспільного виробництва

1. Виробництво як процес суспільної праці.
2. НТР і зміну у якості й характері праці.
3. Ефективність суспільної праці.

Суспільне виробництво складається з чотирьох фаз: безпосереднього виробництва, розподілу, обміну та споживання. Тут треба підкреслити, що саме виробництво є взаємодію продуктивних сил і виробничих відносин. Завдання полягає у всебічній характеристиці речових та особистого факторів виробництва. Треба зробити наголос на пріоритетності особистого фактора, тобто безпосереднього виробника продукції. Саме йому належить керівна роль у виробництві, саме він є головною продуктивною силою будь-якого суспільства. Отже, сучасне виробництво здійснюється задія людини. Тому важливо довести, що не людина існує для виробництва, а виробництво здійснюється для людини.

Тема 4. Матеріальні основи розвитку сучасної цивілізації

1. Об'єктивні основи і етапи цивілізаційного процесу.
2. Формування основ постіндустріальної цивілізації.
3. Місце і роль людини у процесі становлення постіндустріальної цивілізації в Україні.

Історія людства налічує три епохи розвитку: дикість, варварство, цивілізованість. Критерієм соціально-економічного прогресу вважається зростання багатства суспільства. Отже, цивілізація – це історично конкретний стан суспільства. Йому властиві, перелічені, особливі способи праці, певна суспільно-виробнича технологія, а також відповідна матеріальна й духовна культура. У роботі треба чітко визначити характерні риси постіндустріальної цивілізації, наголосивши на тому, що її центральною постаттю є людина. На закінчення доцільно грунтовно пояснити, які саме заходи треба здійснювати в Україні, щоб з часом створити сучасне цивілізоване суспільство.

Тема 5. Економічна система суспільства і властивість

1. Сутність економічної системи та її структурні елементи.
2. Основи аналізу відносин власності.
3. Новітні тенденції в розвитку відносин власності в Україні.

У процесі виробництва люди втрутають у певні економічні відносини. Конкретна історична сукупність їх і визначає економічну систему. Людству відомі дві основні такі системи: командно-адміністративна і ринкова. Кожна з них має такі головні ланки: економічну структуру продуктивних сил суспільства, а також організаційно-економічні та соціально-економічні відносини. Основою останніх є відносини власності. У країнах із розвиненою ринковою економікою сьогодні домінує колективно-приватна (корпоративна) власність. Тут більша частка загального обсягу виробництва припадає на акціонерні підприємства. Управління ними здійснюється найняними менеджерами. У той же час державна форма власності все більше використовується у загальнонаціональних інтересах.

Тема 6. Економічні потреби й інтереси

1. Сутність потреб і особливості їх розвитку.
2. Взаємозв'язок потреб, виробництва і попиту.
3. Економічні інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку.

Відтворення суспільного виробництва неможливо без людини, яка має різноманітні потреби. Серед них розрізняють: виробничі, суспільні та особисті. За ступенем реалізації потреби поділяються на абсолютні, дійсні й платоспроможні. Особливу увагу в контролній слід приділяти усвідомленим потребам, які визначають як економічні інтереси. У ринковій економіці приватний інтерес домінує над суспільним, а подляання цих інтересів, їх узгодження забезпечується ринковим механізмом. Насамперед необхідно зауважити, що розбудова в Україні ринкового господарства вимагає першочергової уваги саме до особистих інтересів людей. Тільки такий підхід може сприяти прискоренню економічного зростання нашої держави. Окрім цього, все більшого значення набуватимуть національні інтереси України.

Тема 7. Суспільний поділ праці

1. Тенденції розвитку суспільного поділу праці.
2. Основні організаційно-економічні форми реалізації суспільного поділу праці.
3. Поділ праці та організація управління в сучасній Україні.

Про переваги суспільного поділу праці (СПП) людству відомо з первісних часів. Ще у XVII ст. У. Петті чітко сформулював значення СПП у розвитку економіки Англії. Адам Сміт пішов далі. Він стверджував, що чим більше населення країни, тим більше можливостей для спеціалізації виробництва. Чим більше СПП, тим якісніше й дешевше продукція. Тим більше часу має населення країни для удосконалення своїх навичок, духовного збагачення. Все це, врешті речі, сприяє підвищенню продуктивності праці.

У контролній роботі доцільно проаналізувати конкретні етапи розвитку СПП. Особливу увагу треба приділяти сучасному процесу розвитку СПП, який підлягає пов'язаний з інноваціями. Цей процес, як відомо, характеризується поширенням у вжитку електронних та комп'ютерних технологій.

Тема 8. Людина – основне джерело і критерій соціально-економічного процесу

1. Людина як елемент продуктивних сил, суб'єкт суспільних відносин і кінець мета виробництва.
2. Зміна місця і ролі людини у виробництві в процесі НТП.
3. Гуманізація виробництва і мотивація праці.

Людина завжди була і залишається головним фактором виробництва. В умовах НТР її роль у виробництві значно підвищується. Це особливо актуально для України. Адже те, що сталося в Чорнобиль в 1986 р., переконало всіх у необхідності приділяти саме людині першочергову увагу. Ось чому нового значення набуває для нас сьогодні теорія "людського капіталу".

Існує багато форм інвестицій у людину: освіта, виробниче навчання, охорона здоров'я, включаючи піклування про стан довкілля, міграція, народження та виховання дітей. НТР суттєво зменшила часту фізичної ручної праці у виробництві. У постіндустріальній цивілізації значно зростає питома вага творчої, розумової діяльності. На проті цих процесів з'явилася теорія "людських відносин". Виникла вона завдяки критичній теорії. На відміну від останнього теорія "людських відносин" наголошує на потребі врахування психологічних якостей людини. Ідеться, насамперед, про вмोटивованість праці. Отже, психологічна стабільність суспільства є необхідною передумовою економічного піднесення.

Тема 9. Багатство людського суспільства як результат і умова суспільно-економічного розвитку

1. Сутність суспільного багатства.
2. Структура і використання національного багатства.
3. Констигуція України про основне національне багатство України.

Тема 10. Характеристика товарного виробництва

1. Основні типи суспільного господарювання.
2. Сутність поняття "товар".
3. Подвійна природа праці, це створює товар.

Тема 11. Товар і його властивості

1. Умови і причини існування товарного виробництва.
2. "Сложлива вартість" і "вартість" товару.
3. Сутність суспільно необхідного робочого часу.

Тема 12. Теорії вартості

1. Витратні концепції створення вартості.
2. Теорія граничної корисності.
3. Неокласична теорія А. Маршалла.
4. Теорія постіндустріального, інформаційного суспільства.

Тема 13. Гроші як економічна категорія

1. Розвиток форм вартості та виміщення грошей.
2. Економічна сутність грошей.
3. Єдність і протилежність товару і грошей.

Тема 14. Функції грошей як засадового еквіваленту

1. Функція міри вартості.
2. Функція грошей як засобу обігу.
3. Інші функції грошей у вигляді золота як засадового еквіваленту.

Тема 15. Концепції грошей і сучасні зміни в грошовому обігу

1. Причини тепування різноманітних концепцій грошей.
2. Сутність сучасних змін у грошовому обігу.
3. Роль долара США в сучасній валютній системі.

Тема 16. **Основні ринкові сили та економічні закони товарного виробництва**

1. Суперечності – джерело і рушійна сила розвитку товарного виробництва.
2. Економічні закони і категорії товарного виробництва.
3. Чому система товарного виробництва є прогресивною системою господарювання?

Тема 17. **Ринкове господарство та його основні суб'єкти**

1. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва.
2. Суб'єкти ринкового господарства.
3. Вирішальна умова створення ринкового господарства.

Тема 18. **Сучасний ринок, його структура і функції**

1. Ринок як полісистемне утворення.
2. Ринкова інфраструктура.
3. Функції ринку.

Тема 19. **Конкуренція і монополія у ринковій системі**

1. Ринкові форми й способи ринкової поведінки економічних суб'єктів.
2. Роль конкуренції у розвитку сучасного ринкового господарства.
3. Держава як організатор ринково-конкурентних відносин.

Тема 20. **Мікроекономічний рівень господарювання і форми його організації**

1. Повняття мікроекономічного рівня і суб'єктів господарювання.
2. Форми організації господарювання на мікрорівні.
3. Економічна наука про життєвий цикл підприємства.

Тема 21. **Співвідношення попиту та пропозиції і ціноутворення**

1. Економічна природа попиту та пропозиції.
2. Еластичність попиту і пропозиції, їхні графічне вираження.
3. Фактори й методи ринкового ціноутворення.

Тема 22. **Витрати виробництва і прибуток**

1. Сутність категорії "витрати виробництва".
2. Прибуток як економічна категорія.
3. Ефективність використання факторів виробництва.

Тема 23. **Капітал і підприємництво**

1. Стимули і механізми підприємницької діяльності.
2. Структура і функціонування капіталу промислового підприємства.
3. Сутність поділу капіталу на основний і оборотний.

Тема 24. **Підприємство в умовах ринкового господарювання**

1. Функціонування підприємства як товаровиробника.
2. Складові маркетингу підприємства та їх характеристика.
3. Сутність і функції менеджменту підприємства.

Тема 25. **Теоретичні основи економіки домогосподарства**

1. Функції домогосподарства в економіці.
2. Оптимізаційний план споживання домогосподарства.
3. Основні фактори, що впливають на попит і пропозицію домогосподарства.

3. Перелік тем контрольної роботи № 2, що виконується студентами-заочниками 2 курсу економічних спеціальностей після закінчення першої частини курсу **Політичної економії**

Тема 1. Відтворення і економічне зростання на макрорівні.

Тема 2. Макроекономічний рівень господарювання і система національних рахунків.

Тема 3. Економічна рівновага і циклічність суспільного виробництва.

Тема 4. Зайнятість і безробіття. Ринок робочої сили.

Тема 5. Особливості відтворення в аграрній сфері економіки.

Тема 6. Фінансово-грошова система.

Тема 7. Система розподілу доходів.

Тема 8. Особливості економічних відносин країн, що розвиваються.

Тема 9. Економічні устрій в умовах переходу від командно-адміністративної системи господарювання до ринкової економіки.

Тема 10. Сутність світового господарства, його структура і суперечності розвитку.

Тема 11. Тривалітій і стратегічній міжнародній економічній відносини. Нагіжтний баланс.

Тема 12. Зовнішньоекономічній відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.

Тема 13. Економічній аспекти глобальних проблем.

Тема 14. Економічна теорія як підґрунтя економічної політики.

Тема 15. Економічна роль держави.

Тема 16. Політика державного регулювання економіки.

Тема 17. Податково-бюджетна політика держави.

Тема 18. Грошово-кредитна політика держави.

Тема 19. Інноваційна політика держави.

Тема 20. Особливості сучасної економічної політики в Україні.

Тема 21. Становлення і еволюція економічної теорії.

Тема 22. Розвиток економічної теорії від меркантилізму до англійської класичної політичної економії.

Тема 23. Епоха мікроекономічної теорії.

Тема 24. Кейнсіансько-неокласичній синтез в економічній теорії.

Тема 25. Формування новітніх напрямів світової економічної теорії.